

УДК 352.075.1(477)

О.В. Москаленко

**РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ
У ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОМУ
ДЕРЖАВНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ
СТРАХУВАННІ**

Анотація. Стаття присвячена розгляду проблемних питань, пов'язаних із визначенням місця органів місцевого самоврядування у формуванні державної соціальної політики. Досліджено роль органів місцевого самоврядування в Україні у системі соціального захисту, зокрема, соціальному страхуванні як однієї зі складових соціальної політики держави.

Ключові слова: державна соціальна політика, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальне страхування, органи місцевого самоврядування.

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению проблемных вопросов, связанных с определением места органов местного самоуправления в формировании государственной социальной политики. Исследована роль органов местного самоуправления в Украине в системе социальной защиты, в частности, социальном страховании как одной из составляющих социальной политики государства.

Ключевые слова: государственная социальная политика, социальная защита, социальное обеспечение, социальное страхование, органы местного самоуправления.

Abstract. The article is devoted to analysis of the determination of the place of local self-government authorities in state social policy forming. The role of local self-government authorities in Ukraine in the system of social protection, including social insurance as one of the components of social policy is investigated.

Key words: state social policy, social protection, social security, social insurance, local self-government authorities.

Основний Закон створив правові передумови для розбудови України як соціальної держави. Зокрема, згідно з положеннями ст. 3 Конституції, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною

цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, утвердження та забезпечення яких є головним обов'язком держави [1]. Пряме визнання держави соціальною зобов'язує Україну відповідним чином регулювати економічні процеси, встановлювати і застосовувати справедливі та ефективні форми перерозподілу суспільного доходу з метою забезпечення добробуту та належного рівня життя всіх громадян.

Водночас будучи учасником ряду міжнародних договорів Україна акцептувала і визнала за своїми громадянами комплекс основних соціальних прав:

1) право на соціальне забезпечення, а також на здійснення необхідних для підтримання вільного розвитку особи прав у економічній, соціальній і культурній сферах за допомогою зусиль національного уряду та міжнародного співробітництва;

2) право на достатній життєвий рівень, який є необхідним для підтримання власного здоров'я і добробуту та своєї сім'ї;

3) право на соціальне забезпечення, що поширюється на випадки безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості та інші випадки втрати засобів до існування через незалежні від особи обставини;

4) право на користування послугами соціальних служб, що розкривається через зобов'язання сприяти функціонуванню соціальних служб або створювати такі служби, заохочувати окремих осіб та добровільні або інші організації до участі у створенні та функціонуванні соціальних служб;

5) право інвалідів на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства, підкріплене зобов'язаннями вживати заходів для забезпечення інвалідам орієнтування, освіти та професійної підготовки, коли це можливо, у межах загальних програм або, коли це видається неможливим, у державних чи приватних спеціалізованих закладах, а також сприяти їх доступу до роботи, надавати допомогу в усуненні перешкод для спілкування і пересування;

6) право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист, обумовлене обов'язком держави щодо надання соціальної допомоги та допомоги сім'ям із дітьми (надання сім'ям житла та ін.);

7) право дітей та підлітків на соціальний, правовий та економічний захист, що включає забезпечення дітям і підліткам, з урахуванням прав і обов'язків їх батьків, догляду, допомоги, освіти та підготовки, яких вони потребують, зокрема шляхом створення або забезпечення функціонування закладів і служб, а також надання захисту та спеціальної допомоги з боку держави дітям і підліткам, які тимчасово або постійно позбавлені допомоги з боку їх сімей;

8) право осіб похилого віку на соціальний захист, зокрема надання особам похилого віку можливості тривалий період часу залишатися повноцінними членами суспільства, вільно обирати спосіб життя і незалежно проживати у знайомому для них оточенні (зокрема через забезпечення житла, пристосованого до їх потреб і стану здоров'я), а також гарантії для осіб похилого віку, які проживають у будинках для престарілих, надання належної допомоги з повагою до їх особистого життя та забезпечення їх участі у прийнятті рішень щодо умов їх життєдіяльності;

9) право на захист від бідності та соціального відчуження (сирітства), тобто надання соціально незахищеним особам доступу до роботи, житла, професійної підготовки, освіти, культури, а також соціальної та медичної допомоги [див., напр. 2, 3].

Гарантування нашою державою цих прав, які для міжнародного співтовариства є загально визнаними, у той же час породжує зобов'язання України як перед кожною особою, так і перед міжнародною спільнотою.

Відтак основною метою формування й реалізації виваженої та цілеспрямованої соціальної політики України повинно бути створення умов для реалізації кожною людиною своїх соціальних прав і свобод, а саме: права на вільний вибір праці, повну і своєчасну винагороду за неї, на вільний вибір професії та роду занять, на якісну освіту, охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, права на соціальний захист, безпечне життя і здорове довкілля тощо.

Ефективність здійснення заходів соціальної політики в Україні на сучасному етапі є запорукою динамічного суспільного розвитку, збагачення соціального потенціалу й підвищення добробуту людей, а також вирішальною передумовою підвищення загального рівня соціального прогресу на шляху інтеграції України у європейське та світове співтовариство [4, с. 300–301].

До системоутворюючих елементів соціальної політики у науковій літературі, зазвичай, відносять такі поняття, як соціальна безпека, соціальне обслуговування, соціальна допомога, соціальна підтримка (піклування), соціальне управління, соціальна робота, соціальний захист, соціальне забезпечення [див. 5, 6].

Загалом варто відзначити, що проблемам формування державної соціальної політики, напрямів й механізму її реалізації, а також окремим її елементам присвячено достатньо велику кількість наукових праць. Зокрема, таких вітчизняних учених, як Н. Болотіна, Н. Борецька, Д. А. Гриненко, Д. Карамішев, О. Палій, П. Пилипенко, С. Прилипко, В. Скуратівський, Б. Сташків та ін. [див. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15]. Однак малодослідженими й досі залишаються питання щодо місця і ролі органів місцевого самоврядування у формуванні державної соціальної політики, а також такої її складової як соціальний захист.

У найбільш загальному вигляді система соціального захисту та соціального забезпечення може бути представлена як сукупність матеріальних та юридичних заходів, які здійснюють суспільство і держава щодо забезпечення мінімально достатніх умов життя, а також підтримки життєдіяльності й існування людини в суспільстві, реалізації її конституційних соціально-економічних та соціально-політичних прав і свобод [16, с. 303].

Створення національної системи соціального захисту в Україні було розпочато одразу після проголошення незалежності держави. Поглиблення економічної реформи, насамперед, рівноправне існування різних форм власності, свобода підприємництва, вільний вибір виду зайнятості, лібералізація цін, регулювання оплати праці через тарифні угоди створили принципово нову соціально-економічну ситуацію і зумовили необхідність вироблення адекватного механізму соціального забезпечення населення [17, с. 5–6]. При цьому остаточного вигляду система соціального захисту ще не

набула і перебуває у процесі постійного реформування та пошуку оптимальної моделі її організації.

Реалізація гарантованого ст. 46 Основного Закону України права на соціальний захист населення здійснюється за допомогою соціального забезпечення та соціальної допомоги через: матеріальне забезпечення економічно активного населення (шляхом соціального страхування), пенсійне забезпечення, соціальну допомогу найбільш незахищеним категоріям, матеріальну допомогу сім'ям з дітьми, компенсації, індексації та пільги населенню, соціальне обслуговування тощо [18].

Конституційне положення про право на соціальний захист за рахунок держави «в інших випадках, передбачених законом», стало основою законодавчого визначення ряду підстав для надання пільг та встановлення соціальних гарантій щодо значно більшої кількості категорій громадян, які безпосередньо не визначені в Основному Законі. В окремих випадках на зміст цих соціальних гарантій впливають окремі положення Конституції України (зокрема право на освіту, гарантування рівності чоловіків та жінок, встановлення особливого статусу військовослужбовців тощо). Нерідко запровадження таких заходів соціального захисту виходить за рамки конституційних стандартів, оскільки на рівні законів України значно розширено перелік категорій осіб, які мають право на окремі заходи соціального захисту [19, с. 20–21].

Сьогодні основні напрями державної політики України у сфері соціального захисту та соціального забезпечення визначаються сукупністю актів Верховної Ради України, Президента та Кабінету Міністрів України (так званий загальнодержавний рівень). Аналізуючи цей комплекс нормативно-правових актів слід враховувати, що вказані державні органи влади здійснюють нормотворчий вплив на політику України у сфері соціального захисту та соціального забезпечення, виходячи з розподілу владних повноважень, закріпленого в чинній Конституції та законах України.

Так, Верховна Рада України реалізує свої повноваження щодо визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, затвердження загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку, а також повноваження щодо законодавчого визначення засад соціального захисту. На практиці Верховна Рада України здійснює зазначені повноваження через прийняття законів, використання механізмів парламентського контролю і, зокрема, шляхом проведення парламентських слухань.

Президент України, здійснюючи правове регулювання засад соціальної політики, виступає як гарант додержання Конституції України, прав та свобод її громадян. При цьому Основний Закон, визначаючи вичерпний перелік повноважень Президента України, не відносить до його компетенції визначення державної політики у сфері соціального захисту та соціального забезпечення. Відтак акти Президента України не запроваджують нових регулювань, а є додатковими відносно законів України.

У свою чергу, Кабінет Міністрів України безпосередньо визначено Конституцією як орган, який забезпечує проведення політики у сферах праці й зайнятості, а також соціального захисту населення, розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України тощо.

Важливе місце в розробці та реалізації соціальної політики відводиться так званим соціальним міністерствам, зокрема Міністерству соціальної політики України, Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству культури України, Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям (так званий галузевий та регіональний рівні).

Водночас положення Основного Закону щодо соціального характеру української держави повною мірою відносяться і до місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб, які зобов'язані турбуватися про соціальну справедливість, добробут населення, соціальний захист своїх жителів (так званий місцевий рівень). У соціальній державі, якою проголошена Україна, людина, її життя та здоров'я, недоторканість і безпека також мають визначати діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Це має особливе значення з огляду на те, що місцеве самоврядування є рівнем влади, який найбільш наближений до людини та покликаний забезпечувати мінімальні стандарти її життя, у тому числі соціальні.

При цьому діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування з реалізації місцевої соціальної політики урегульована відповідним законодавством, яке визначає соціальні основи місцевого самоврядування. У літературі під соціальними основами місцевого самоврядування розуміють муніципально-правовий інститут, який становить сукупність норм, що закріплюють та регулюють соціальну політику місцевого самоврядування, спрямовану на створення умов, які б забезпечили гідне життя та вільний розвиток людини – члена територіальної громади [див., напр. 20, 21]. Соціальні основи місцевого самоврядування спрямовані на гарантування соціально-економічних та соціально-культурних прав людини і громадянина на місцевому рівні.

Конституція України безпосередньо покладає на органи місцевого самоврядування обов'язки щодо забезпечення таких прав людини і громадянина у сфері економічного, соціального і культурного життя:

1) право громадян користуватися для задоволення своїх потреб об'єктами права комунальної власності (стаття 41);

2) право громадян на соціальний захист, яке, у тому числі, гарантується створенням мережі комунальних закладів для догляду за непрацездатними тощо (ст. 46);

3) право громадян, які потребують соціального захисту, на отримання від органів місцевого самоврядування житла безоплатно або за доступну для них плату (ст. 47);

4) право громадян на безоплатне отримання медичної допомоги в комунальних закладах охорони здоров'я (стаття 49);

5) право громадян на освіту, яке забезпечується доступністю і безоплатністю освіти в комунальних навчальних закладах (стаття 53);

6) право громадян на відшкодування за рахунок місцевого бюджету матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (стаття 56) [22].

Так, згідно з чинним Бюджетним кодексом України [23], видатки на фінансування соціальної сфери розмежовуються між бюджетами різних рівнів, включаючи Державний та місцевий бюджети. При цьому фінансування соціальних послуг, які безпосередньо споживає населення, здебільшого здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів. Зокрема, з цього джерела забезпечується надання гарантованих Конституцією України суспільних послуг, таких, як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист. За рахунок коштів місцевих бюджетів утримуються заклади культури, охорони здоров'я і реабілітації, фізичної культури і спорту, фінансуються молодіжні програми.

Саме на рівні місцевих бюджетів зосереджено фінансування більшої частини видатків на освіту (фінансове забезпечення освітніх закладів нижчих рівнів – дошкільної та середньої освіти) та на охорону здоров'я (фінансування закладів первинної та вторинної лікувально-профілактичної допомоги). При цьому основна частина видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення провадиться за рахунок коштів Державного бюджету.

Так, наприклад, відповідно до ч. 4 ст. 90 Бюджетного кодексу [Там само] до видатків, що здійснюються з обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать такі видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення:

1) державні програми соціального захисту та соціального забезпечення: допомога по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу; виплати компенсації реабілітованим; дитячі будинки-інтернати; навчання та трудове влаштування інвалідів; будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів; будинки-інтернати для дітей-інвалідів; центри з нарахування та здійснення соціальних виплат; притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; пільгове медичне обслуговування громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; компенсаційні виплати інвалідам на пальне, ремонт, техобслуговування автотранспорту та транспортне обслуговування, а також на встановлення телефонів інвалідам I і II груп; відшкодування витрат на поховання учасників бойових дій та інвалідів війни; центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів, центри професійної реабілітації інвалідів;

2) обласні програми і заходи з реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, в тому числі утримання та програми обласних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та інші державні соціальні програми.

Водночас органи місцевого самоврядування уповноважені приймати місцеві програми соціального і економічного розвитку, а також програми, що стосуються соціального захисту та соціального забезпечення окремих категорій громадян, соціальної допомоги та соціальної роботи. Зокрема, згідно з п. 3 ч. 1 ст. 91 Бюджетного кодексу [Там само], до видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів належать такі видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення:

- 1) програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;
- 2) місцеві програми соціального захисту окремих категорій населення;
- 3) програми соціального захисту малозабезпеченої категорії учнів професійно-технічних навчальних закладів;
- 4) центри обліку та заклади соціального захисту для бездомних осіб, центри соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань;
- 5) компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян;
- 6) компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги;
- 7) надання ветеранським організаціям фінансової підтримки та кредитування.

Враховуючи вищенаведене, саме на органи місцевого самоврядування покладається забезпечення реалізації найбільш затребуваних серед населення заходів соціального захисту та соціального забезпечення. Так, вони створюють базу для здійснення соціальної роботи, надають підтримку соціально незахищеним верствам населення, сім'ї, материнству і дитинству, розвивають систему соціальних служб, займаються питаннями охорони праці тощо.

З цією метою законодавством встановлено для органів місцевого самоврядування перелік власних та делегованих повноважень у соціальній сфері. Зокрема, виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [24] мають такі повноваження у сфері соціального захисту населення:

1. До власних повноважень належать:

- 1) встановлення за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових гарантій щодо соціального захисту населення;
- 2) вирішення відповідно до законодавства питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків, проведенні капітального ремонту житла, у придбанні будівельних матеріалів; відведення зазначеним особам у першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва;
- 3) організація для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, побутового обслуговування, продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, а також безоплатного харчування;
- 4) вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку з похованням самотніх громадян, ветеранів війни та праці, а також інших категорій малозабезпечених громадян.

2. До делегованих повноважень належать:

- 1) підготовка і подання на затвердження ради цільових місцевих програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення

від безробіття, організація їх виконання; участь у розробленні цільових регіональних програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, зайнятості населення, що затверджуються відповідно районними, обласними радами;

2) забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо поліпшення житлових і матеріально-побутових умов інвалідів, ветеранів війни та праці, громадян, реабілітованих як жертви політичних репресій, військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, сімей, які втратили годувальника, багатодітних сімей, громадян похилого віку, які потребують обслуговування вдома, до влаштування в будинки інвалідів і громадян похилого віку, які мають потребу в цьому, дітей, що залишилися без піклування батьків, на виховання в сім'ї громадян;

3) вирішення відповідно до законодавства питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства;

4) вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування;

5) подання відповідно до законодавства одноразової допомоги громадянам, які постраждали від стихійного лиха;

6) вирішення відповідно до законодавства питань про надання компенсацій і пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в інших випадках, передбачених законодавством;

7) організація проведення громадських та тимчасових робіт для осіб, зареєстрованих як безробітні, а також учнівської та студентської молоді у вільний від занять час на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до комунальної власності, а також за договорами – на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до інших форм власності;

8) здійснення контролю за охороною праці, забезпеченням соціального захисту працівників підприємств, установ та організацій усіх форм власності, у тому числі зайнятих на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці, за якістю проведення атестації робочих місць щодо їх відповідності нормативно-правовим актам про охорону праці, за наданням працівникам відповідно до законодавства пільг та компенсацій за роботу в шкідливих умовах;

9) участь у соціальному діалозі, веденні колективних переговорів, укладенні територіальних угод, здійсненні контролю за їх виконанням, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території; реєстрація колективних договорів і угод;

10) встановлення відповідно до законодавства розмірів і порядку виплати щомісячної допомоги особам, які здійснюють догляд за самотніми громадянами, які за висновком медичних закладів потребують постійного стороннього догляду;

11) здійснення контролю за поданням відповідно до закону підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності відомостей про наявність вільних робочих місць (посад); організація інформування населення про потребу підприємств, установ та організацій усіх форм власності у працівників;

12) прийняття рішень про створення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних робочих місць для осіб з обмеженою працездатністю,

організація їх професійної підготовки, а також погодження ліквідації таких робочих місць;

14) здійснення згідно із законодавством заходів соціального патронажу щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що не зважаючи на пріоритетну роль держави у формуванні соціальної політики, визначенні її напрямів та механізму реалізації, що відбувається за посередництвом Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та інших центральних, а також місцевих органів державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування займають важливе місце у реалізації соціальної політики на місцях та забезпеченні соціального захисту населення. Це пов'язано зокрема з тим, що місцевому самоврядуванню притаманне прагнення налагоджувати соціальну політику з урахуванням соціально-економічних умов конкретної території, знаходити можливі альтернативні рішення низки соціальних проблем [25, с. 180–181]. Місцеве самоврядування в системі соціального захисту покликано забезпечувати комплексне вирішення питань соціального забезпечення і сприяти тим самим досягненню в суспільстві політичної й соціально-економічної стабільності, паритету інтересів представників різних соціальних груп. Крім того, виняткове значення органів та посадових осіб місцевого самоврядування у реалізації соціальної політики зумовлене тим, що громадяни задовольняють більшість своїх потреб, у тому числі соціальних, саме за місцем проживання.

Метою здійснення соціальної політики на державному та місцевому рівнях є досягнення соціальної стабільності в Україні. Це передбачає не лише подальше реформування системи соціального захисту та соціального страхування як її невід'ємної складової, а й зміни в системі механізмів територіального (місцевого) управління у соціальній сфері. Необхідно чітко окреслити стратегічні орієнтири, розмежувати функції у сфері соціального захисту між центром, регіонами та окремими територіями, їх взаємну відповідальність за забезпечення гідного рівня життя людини в Україні та розвиток її суспільного потенціалу.

Крім того, одним із напрямів вирішення проблем в управлінні соціальною сферою на місцях повинна стати взаємодія уряду, органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також громадських організацій при вирішенні таких питань:

1) розроблення та здійснення відповідно до перспективних планів розвитку територій політики в галузі соціального захисту та соціального забезпечення населення, охорони здоров'я, освіти, культури і спорту;

2) розвиток мережі установ соціального захисту населення та соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти, культури і спорту;

3) матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності установ соціального захисту та соціального забезпечення населення, охорони здоров'я, освіти, культури і спорту;

4) сприяння розвитку освіти на місцях, координація діяльності організацій, підприємств і установ з питань розвитку освітньої системи регіонів та окремих територій;

5) організація роботи з надання населенню всіх видів лікувально-профілактичної медичної допомоги та консультаційної медичної підтримки;

6) організація пенсійного забезпечення, медико-соціальних експертиз, реабілітації інвалідів та інших незахищених категорій громадян;

7) здійснення спільного регулювання та нагляду з питань фізичного виховання і спорту, формування світогляду молоді в дусі здорового способу життя;

8) удосконалення комплексних заходів щодо регулювання ринку праці та зайнятості населення, впровадження диференційованих способів мотивації роботодавців у сфері здійснення адаптації молодих спеціалістів до участі у робочому процесі та ін.;

9) формування сприятливих умов для розвитку державно-приватного та муніципально-приватного партнерства з метою створення мінімально необхідної інфраструктури забезпечення життєдіяльності (житло, заклади освіти та медичного обслуговування тощо);

10) переорієнтації системи соціального захисту на впровадження та розвиток інститутів, які покликані, у першу чергу, на надання соціальних послуг населенню (як оплатних, так і безоплатних), які відповідають визнаним міжнародною спільнотою стандартам та критеріям якості.

Значну роль у діяльності місцевого самоврядування повинні відігравати додаткові заходи щодо соціального страхування, а саме: додаткове пенсійне соціальне страхування, додаткове медичне соціальне страхування тощо.

Література

1. Конституція України [Текст] : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141;
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [Текст] // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103;
3. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої) : [Текст] Закон України від 14.09.2006 № 137-V // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 43. – Ст. 418;
4. Курс лекцій за загальною та галузевою складовими підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів державної служби зайнятості [Текст] / За заг. ред. В. Г. Федоренка. – К. : ІПК ДСЗУ. – 2009. – 550 с.;
5. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. [Текст] Реальний стан та перспективи реформування. – К. : Центр громадської експертизи, 2009. – 104 с.;
6. Дубич К. В. Модернізація системи соціального захисту населення як напрям реформування державного управління в Україні [Текст] / К. В. Дубич // Вісник : Серія : Право та державне управління. – № 2. – 2012. – С. 5–11;
7. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні [Текст]: монографія / Н. Б. Болотіна. – К.: Знання. – 2005. – 381 с.;
8. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми [Текст] : монографія / Н. П. Борецька. – Донецьк: Янтра, 2001. – 352 с.;
9. Гриненко А. М. Соціальна політика [Текст] : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / А. М. Гриненко // К. : КНЕУ. – 2003. – 309 с.;
10. Карамішев Д. В. Організаційно-правові засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Текст] / Д. В. Карамішев, Л. Є. Карамішева // Актуальні проблеми державного управління. – № 2 (40). – 2011. – С. 1 – 8;
11. Пилипенко П. Д. Право соціального забезпечення [Текст] : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. / За ред. П. Д. Пилипенка. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре». – 2006. – 496 с.;
12. Прилипко С. М. Предмет права соціального забезпечення [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05 / С. М. Прилипко; Національна юридична

академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2007. – 47 с.; **13.** Прилипко С. М. Проблеми теорії права соціального забезпечення [Текст]: монографія / С. М. Прилипко. – Х. : П.П. «Берека-Нова». – 2006. – 264 с.; **14.** Скуратівський В. А. Основи соціальної політики [Текст] : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. – К. : МАУП. – 2002. – 200 с.; **15.** Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення [Текст] : навч. посіб. / Б. І. Сташків. – К. : Знання. – 2005. – 405 с.; **16.** Курс лекцій за загальною та галузевою складовими підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів державної служби зайнятості [Текст] / За заг. ред. В. Г. Федоренка. – К. : ІПК ДСЗУ. – 2009. – 550 с.; **17.** Дубич К. В. Модернізація системи соціального захисту населення як напрям реформування державного управління в Україні [Текст] / К. В. Дубич // Вісник: Серія: Право та державне управління. – № 2. – 2012. – С. 5 – 11; **18.** Конституція України [Текст] : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141; **19.** Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. [Текст] Реальний стан та перспективи реформування. – К. : Центр громадської експертизи, 2009. – 104 с.; **20.** Місцевий розвиток, орієнтований на громаду: умови та перешкоди [Текст] : посіб. – К. : МЦПД. – 2011. – 57 с.; **21.** Мельник Ю. Місцевий соціально-економічний розвиток [Текст] : poradnik для депутат. місцев. рад та посад. осіб місцев. самовряд. / Ю. Мельник, О. Молодцов. – К. : «Оріяни». – 2004. – 120 с.; **22.** Конституція України [Текст] : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141; **23.** Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. – № 50 – 51. – Ст. 572; **24.** Про місцеве самоврядування в Україні [Текст]: Закон України від 21.05.1997 р., № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170; **25.** Герасименко Г. В. Напрями модернізації фінансового забезпечення системи соціальної підтримки населення України [Текст] / Г. В. Герасименко // Механізм регулювання економіки. – № 4. – 2011. – С. 180 – 188.